

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning

Mobbning- definitioner, orsaker, åtgärder.

Alina Mossadegh, Gulistan Dinc

”Inriktning/specialisering/LAU350”

Handledare: Bertil Nelhans

Rapportnummer: HT06- 2480-15

Abstract

Examinationsnivå: Lärarprogrammet, examensarbete 10 poäng

Titel: Mobbning- definitioner, orsaker, åtgärder.

Författare: Alina Mossadegh och Gulistan Dinc

Termin och år: HT- 2006

Institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Bertil Nelhans

Rapportnummer: Ht-06 2480-15

Nyckelord: Mobbning, definition, typer, orsaker, åtgärdsmetod

Bakgrund

Mobbning finns i olika typer och i vissa fall är det svårt att upptäcka för att barnen döljer det för vuxna av olika anledningar. Därför är det viktigt att som pedagog vara uppmärksam och känna till de olika typerna. För att få effektiva åtgärden bör man i skolan känna till bakomliggande orsakerna till mobbning.

Vi tycker all skolpersonal bör ha kunskap och kompetens om mobbning för att hantera förekommande mobbning i skolan.

Det övergripande syftet med vårt examensarbete är att studera olika typer av mobbning, dess orsaker och hur man kan förebygga/åtgärda det i skolor.

Frågeställningar

- Hur definieras mobbning av i den svenska vetenskapliga litteraturen?
- Vilka typer av mobbning kan urskiljas?
- Vad är orsaken/orsakerna till mobbning ?
- Hur kan skolan förebygga och åtgärda mobbning?

Metod

I vår undersökning har vi valt att göra intervjuer med skolpersonal i en grundskola i Göteborg. Anledningen till att vi valde att intervjua personalen var att få reda på vad de hade för erfarenheter av mobbning och vad man på skolan gjorde för att förebygga/åtgärda det. Vi sammanställde våra intervjufrågor utifrån våra frågeställningar för att på bästa sätt få svar på våra frågor. Vi har också läst flera vetenskapliga litteraturer och tidigare forskning.

Teorianknytning

Vi har läst olika vetenskapliga litteraturer ifrån flera forskare om hur de bland annat definierar begreppet mobbning. Vi konstaterat att de flesta av dem stödjer sig på forskaren Dan Olweus forskning inom mobbning. Vi har i vårt arbete utgått främst ifrån Dan Olweus teorier men vi har även andra teorier med i vårt arbete.

Resultat

Vi har i vår undersökning använt oss av intervjurespondanter. Vi intervjuade skolpersonalen i en grundskola i Göteborg.

Vi har kommit fram till att skolan använder forskaren Dan Olweus definition för att identifiera mobbning. Personalen hade flera uppfattningar om vad mobbning kunde orsakas utav, de menade att handlar mest om makt behov hos elever. I skolan har man en Antimobbningsteam som arbetar aktivt mot mobbning, som handlingsplan använder skolan FarstaMetoden för att åtgärda mobbning på ett effektivt sätt. Antimobbningsteamet var i stora drag mycket nöjda med metoden och deras instans för att stoppa mobbning på skolan.

Förord

Vi är två studenter på lärarprogrammet vid Göteborgs universitet och är inriktade mot tidigare åldrar.

I vårt examensarbete om mobbning i skolan har vi båda två verkat tillsammans. Allt skrivande och bearbetning av material och den skrivna texten har skett gemensamt. Även vid intervjuundersökningarna utfördes gemensamt.

Det enda som vi delade var litteraturstudierna för att vi ansåg det skulle passa oss bättre tidsmässigt.

Hela arbetsprocessen har varit en positiv upplevelse och vi vill tacka skolpersonalen i vår referens skola för deras medverkan. Vi tackar även vår handledare Bertil Nelhans på sociologiska institutionen för hans goda råd under arbetets gång.

Innehållsförteckning

Abstract

Förord

1. Inledning.....	1
2. Syfte och frågeställningar.....	3
2.1 Syfte.....	3
2.2 Frågeställningar.....	3
3. Teoretisk anknytning.....	4
3.1 Bakgrund.....	4
3.2 Definition av mobbning.....	4
3.2.1 Dan Olweus.....	4
3.2.2 Anatol Pikas.....	4
3.2.3 Peter- Paul Heinemann.....	5
3.2.4 Marie Bliding.....	5
3.2.5 Gunilla O.Björk.....	5
3.3 Sammanfattning.....	5
4. Vilka typer av mobbning kan urskiljas?.....	6
4.1 Tyst mobbning (Psykisk mobbning).....	6
4.2 Verbal mobbning (Ordmobbning).....	6
4.3 Fysisk mobbning (Kroppsmobbning).....	6
4.4 Vad kan orsaka mobbning.....	7
4.4.1 Makt.....	7
4.4.2 Rädsla.....	7
4.4.3 Gruppptryck.....	7
4.4.4 Avundsjuk.....	8
4.4.5 Yttre avvikelser.....	8
4.4.6 Vad kännetecknar mobbaren och den mobbade?.....	8
4.4.7 Sammanfattning.....	8
4.4.7 Hur kan mobbning förebyggas och åtgärdas?.....	9
4.4.8 Sammanfattning.....	10
5. Skolans styrdokument.....	10
5.1 Läroplanen.....	10
5.2 Skollagen.....	11
5.3 FN`s Barnkonvention.....	12
5.4 Sammanfattning.....	12
6. Metod.....	13
6.1 Datainsamling.....	13
6.2 Urval och begränsningar.....	13
6.3 Etik.....	14
6.4 Genomförande.....	14
6.5 Bearbetning av material.....	15
7. Intervjuundersökning med skolpersonal.....	16
7.1 Definition av mobbning.....	16
7.1.1 Skolsköterskan.....	16
7.1.2 Psykologen.....	17
7.1.3 Mobbningsteamet.....	18

7.2 Handlingsplan mot mobbning.....	19
7.3 Resultatsammanfattning.....	20
8. Diskussion.....	22
8.1 Definition av mobbning.....	22
8.2 Vilka typer av mobbning kan urskiljas?.....	23
8.3 Orsaken/ orsakerna till mobbning.....	23
8.4 Att förebygga och åtgärda mobbning	24
8.5 Slutsatser.....	24

Referenser

Bilagor

- Bilaga 1. Handlingsplan mot mobbning.
- Bilaga 2. Samtalsprocesser.
- Bilaga 3. Intervjufrågor.

1. Inledning

Mobbning är något som har funnits länge och kanske alltid bland barn. Men det var först 1970- talet som man i Sverige började uppmärksamma och forska inom mobbning.(Olweus, 1991, s.1)

Under de senaste åren har tidningarna upprepade gånger skrivit om olika fall om barn som har utsatts för mobbning i skolan. Ett exempel på detta är det som hände den 25 april 2005 var Måns Jenninger. Han tog livet av sig, 13 år gammal, till följd av att han blivit mobbad under längre tid av sin skoltid (*Vad hände?*)

Mobbningen blev mycket uppmärksammat med fallet Måns och det tillträdde en ny skollag om mobbning den 1 april 2006. Den nya skollagen innebär att barn och elever får lagligt skydd mot kränkande behandling, som till exempel mobbning.

I Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo94 poängteras det tydligt att man ska bekämpa mobbning i skolor:

”Skolan skall främja förståelsen för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling skall prägla verksamheten. Ingen skall i skolan utsättas för mobbning. Tendenser till trakasserier skall aktivt bekämpas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser (s.3).”

Läraren Barbara Coloroso (2004) som är från USA skriver att det idag finns många barn som är rädda och fyllda av ångest när de går till skolan. En del låtsas vara sjuka för att slippa gå till skolan och en annan del stannar inne i klassen under rasterna för att slippa förföljelsen därutöver. Coloroso menar att barn som mobbas ägnar mycket tid på att tänka ut hur de kan komma undan med mobbningen och därför kan de inte ägna tillräckligt med energi till skolarbete (s. 15).

Mobbning finns inte bara i skolor, utan det förekommer på arbetsplatser, på Internet, via sms. och så vidare. Eftersom mobbningen är utsprid i samhället, är därför vi alla berörda och har därför ett gemensamt ansvar för det.

Vi som skriver detta arbete är snart färdiga lärare och vi känner ett stort ansvar för skolbarn som utsätts för mobbning. Vi känner att det är viktigt att vi som lärare har kompetens i hur vi ska hantera förekommande mobbning i våra klasser.

När vi började samla data inför vårt arbete gick vi genom en del andra examensarbeten som har skrivits om mobbning. Men det var ingen undersökning som tog upp *typer* och *orsaker till mobbning* som vi kommer att lägga fokus på.

För att förstå varför mobbning sker tycker vi att det är viktigt att ta reda på vad som ligger i grunden till mobbning, det vill säga vad som orsakar uppkomsten av mobbning.

Därför har vi i vårt arbete valt att fokusera oss på vad orsakerna till mobbning är, om man vet vad orsaken är kan man åtgärda det på ett mycket effektivare sätt tror vi på. För att då kan man ta tag på det egentliga problemet som orsakar mobbningen.

Eftersom mobbningen påverkar barnens liv på negativa sätt och drabbar bland annat deras vardagsliv och skolgång, måste man omedelbart åtgärda problemet.

Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94 skriver om lärarnas ansvar:

Uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling (s.9)

2. Syfte och frågeställningar

2.1 Syfte

Syftet med detta arbete är att genom olika källor förtydliga definitionen av mobbning.

Vi skall i vårt arbete undersöka vad som orsakar mobbning, vilka typer av mobbning det finns och vad man kan göra för att förebygga det.

Efter våra erfarenheter på våra referensskolor kan vi dra slutsatsen att mobbning finns i skolan och det går inte att neka till det.

Vi vill upplysa alla som tar del av vårt arbete att problemet finns och att det går inte bortse ifrån det. Därför vill vi med detta arbete bidra med mer kunskap om mobbning i skolor, dess orsaker, olika typer och hur man kan åtgärda detta problem.

2.2 Frågeställningar

Utifrån vårt syfte och vår inriktning har vi valt att särskilt fokusera oss på dessa punkter.

- Hur definieras mobbning i den svenska vetenskapliga litteraturen?
- Vilka typer av mobbning kan urskiljas?
- Vad är orsaken/orsakerna till mobbning?
- Hur kan skolan förebygga och åtgärda mobbning?

3. Teoretisk anknytning

3.1 Bakgrund

Trots att mobbningen i skolan har varit känd sedan länge var det inte först förrän 1970-talet som man i Skandinavien började intressera sig för problematiken. Sociologen Hans-Edvard Roos var en av de första på 1970-talet som intresserade sig för mobbning (Björk, 1999, s.14). Enligt Roos (ref. av Björk, 1999, s.14) kommer termen *mob* ursprungligen ifrån latinets *mobile vulgus* som betyder *den föränderliga, opålitliga open*. Roos hävdar att begreppet mobbning föddes redan cirka 300 år tillbaka under den Franska revolutionen, då människorna i Europa löste sina sociala problem med våld. Han menar att man kan se snarlika problemlösningar i dagens samhälle och det skulle betyda att mänskligheten inte har utvecklats mycket inom detta område under de senaste 300 åren.

Radiodoktorn och skolläkaren Peter-Paul Heinemann lanserade det nu varande begreppet mobbning år 1969 (O. Björk, 1999, s.20).

På 1980-talet påbörjade forskningen om mobbning på allvar och en av de mest kända i Sverige är professorn och forskaren Dan Olweus (Björk, 1999, s.20).

Enligt Marie Bliding (2002, s.207) har Olweus definition blivit den officiella och internationella beteckningen av mobbning.

3.2 Definition av mobbning

Det finns flera som har forskat inom mobbning och den mest kända forskaren inom området är Dan Olweus. Han har skrivit ett flertal böcker om mobbning sedan 1970-talet och vi kommer att använda oss av dem som är relevanta för vårt arbete.

Forskarna definierar på följande sätt:

3.2.1 Dan Olweus

Olweus definition av mobbning är det individen som står i fokus: ”En person är mobbad när han eller hon, upprepade gånger och under en viss tid, blir utsatt för negativa handlingar från en eller flera personer” (1999, s.4).

3.2.2 Anatol Pikas

Björk (1999) refererar i sin bok också till Anatol Pikas som är docent i pedagogik vid Uppsala universitet, han är också en av de mest kända forskare i Sverige inom mobbning.

Pikas menar att mobbning är ett gruppvåld. Han anser att: ”Mobbning är medvetna, icke-legitima fysiska eller psykiska angrepp och/eller uteslutningar ur gemenskapen, som riktas mot en enskild person i underläge av en grupp vars medlemmar förstärker varandras beteende i interaktion” (Pikas, 1989, s.42).

3.2.3 Peter-Paul Heinemann

Heinemann (1987) betraktar mobbning som gruppvåld från flera individer riktat mot individer en eller ett fåtal.

Hans definition är: ” Med mobbning avser jag alltså upprepade negativa aktiviteter (fysiska och psykiska angrepp och/eller uteslutningar ur gemenskapen) som riktas mot en enskild individ av två eller flera individer som står i interaktion med varandra.

Karakteristiskt för mobbning är att aktiviteten kan sägas vara olaglig eller strida mot samhällets normer, att det negativa syftet tenderar att bli ett mål i sig och att mobbarna får försträckning av varandras beteende” (s.16).

3.2.4 Marie Bliding

Blidings (2002, s.209) definition kan skilja sig från andras, hon menar att begreppet mobbning inte är tydligt och klart som Olweus definierar det. Utifrån sina fältstudier menar hon att det finns inneslutning och uteslutning bland grupperna och det visar sig att det inte behöver vara något som sker upprepande gånger för att barn känner sig utstötta eller trakasserade.

Hon skriver också i sin artikel att frågan ”vad är mobbning” kommer att ställas flera gånger, för att den definition som vi använder oss utav idag är kanske inte tillräcklig.

3.2.5 Gunilla O. Björk

Björk menar att ” begreppet mobbning har idag en mer individualistisk *prägel*, vilket stämmer väl överens med samhällstrenden i övrigt. Men det har också skett något med tidsperspektivet. Ifrån att ha varit en slumpmässighet ses mobbning idag som *en långt utdragen plågo-process*. Det är en viktig förändring” (1999, s.21).

3.3 Sammanfattning

En del forskare och författare definierar mobbning som ett gruppvåld medan andra menar att mobbning uppstår när ett enskilt offer upprepade gånger möts med negativa handlingar av en eller flera personer. Även om definitionerna kan skilja sig åt, är Olweus definition som den dominerande referensen i litteraturen. Trots om en del forskare inte delar samma uppfattning som Olweus, nämner alla hans definition som den ledande. Därför är det svårt att veta om dessa forskare tar helt avstånd ifrån Olweus definition eller om de erkänner hans definition, trots sina egna slutsatser.

Därför kommer vi att ha Olweus definition som utgångspunkt i vårt arbete. Men vi kommer även att använda oss av andra forskares definitioner för att få ett bredare perspektiv på mobbning i vår diskussion.

4. Vilka typer av mobbning kan urskiljas?

Det finns olika typer av mobbning, i det ingår tyst mobbning, verbal mobbning, fysisk mobbning. Med tanke på att teknologin har utvecklats mycket idag kan en del barn använda sig av elektroniska kanaler som sms., mms och Internet för att mobba andra (Friends, 2006, s.124).

4.1 Tyst mobbning (Psykiskmobbning)

Den tysta mobbningen är en typisk flickmobbning, menar Höistad. Han menar att flickor ägnar sig mer åt ett sätt som inte är så tydligt och är oftast mer personlig än pojkarnas sätt (Höistad, 2001, s.85).

Tyst mobbning kan yttra sig genom till exempel att himla med ögonen, sucka eller att visa att man inte vill ha personen i sin närhet. Barn som blir utsatta för tyst mobbning är oftast ensamma under rasterna eller att alla blir bjudna på en fest förutom den utsatta.

Tyst mobbning är vanligaste typen av mobbning och den svåraste att upptäcka för att det sker oftast i det fördolda (Höistad, 2001, s. 74) .

4.2 Verbal mobbning (Ord mobbning)

Verbal mobbning kan man göra genom att sprida rykten, härma, hota hänskratta eller att man skickar sms., meddelande på mobiltelefoner och e-post via Internet, med mer.

Ett nytt sätt att mobba bland skolbarn är att skicka dödsbud via nätet och sms. och rykten sprids snabbt runt om dödsbudet på kompiserna att det ska nästa dag hållas en minnesstund i skolan. Denna form av mobbning är mycket nytt och har bekräftats av kända sajter som Lunarstorm och Playahead, även Rädda Barnen har varit i kontakt med barn som har fått dödsbud (Lagerqvist, 2006).

Till skillnad ifrån den tysta mobbningen sker den verbala mobbningen med ord.

Verbalmobbning är lättare att upptäcka än tystmobbning, men det är inte säkert att man gör det alla gånger (Höistad, 2001, s. 76).

4.3 Fysisk mobbning (Kroppsmobbning)

Fysisk mobbning är att göra något mot någon annans kropp som att tafsa, slå, sparka, dra i håret, hålla fast eller fälla (*Vad är mobbning?*). Men det kan också vara att man tar offrets väska eller något annat ifrån den och kasta den emellan sig eller förstör saken. Därför är den lättast att upptäcka jämfört med verbal och tyst mobbning (Höistad, 2001, s.78).

Höistad anser att pojkarnas sätt att mobba är både fysisk och verbal. Pojkar är mer högljudda och är utåtriktade. Pojkarna kan uttrycka sig genom att kommentera på ett negativt sätt om mobbaren och de slår oftast sina offer (Höistad, 2001, s.86).

4.4 Vad kan orsaka mobbning

Orsaker till mobbning finns i olika miljöer där skolan är en av dem. Olweus har i 1970-talet gjort undersökning i flertal skolor.

Anledningen till undersökningen var att se om klassernas storlek hade någon betydelse för att orsaka mobbning. Man kan tro att ju större än klass är desto mer mobbning kan uppstå, men så är det inte, menar Olweus:

”Skolans och klassens storlek inte är av någon betydelse för den relativa förekomsten eller nivån av mobbning i skolan eller klassen. Vi måste alltså söka efter andra faktorer än skolans och klassens storlek för att förstå mobbningsproblemens uppkomstmekanismer” (Olweus, 1991, s.18).

Men en anledning till att någon mobbar en annan kan vara den enskilde elevens personlighetsegenskaper eller deras yttre kännetecken. (Olweus, 1991, s.19)

4.4.1 Makt

Höistad (2001, s.58) menar att makt och aggressivitet är ett kombinerat behov som finns hos mobbaren. Och det är genom sin makt mobbaren får kontroll över sin aggression. Aggressionen behöver inte vara riktat mot den mobbade, utan det kan vara riktat mot föräldrar och lärare.

Orsaken till att mobbaren känner dessa behov kan bero på att de som liten inte har för vuxna fått chansen att utveckla sin identitet, sitt unika jag. Detta medför att barnet i sin identitet sökande kan bli en maktmänniska. För att mobbaren ska kunna hantera sin egen maktlöshet, tar han eller hon makt över andra. Det är mobbarens sätt att gå tillväga för att ”skapa” en identitet (Höistad, 2001, s. 58).

4.4.2 Rädsla

Även om vissa barn inte vill mobba någon annan, gör de det i alla fall och de kallas för medlöpare. Orsaken till det är att de är rädda för att bli utstötta ur gemenskapen och för att själva bli utsatta för mobbning. För att slippa själva bli mobbade hänger de med på vad mobbaren gör, eftersom denne bestämmer vem som får vara med eller inte.

Medlöparna mår oftast dåligt för att de har skuld känslor för mobboffret och för att de är rädda för mobbaren (Höistad, 2001, s. 60).

4.4.3 Gruppträck

En mobbare har oftast någon eller några som uppmuntrar dess beteende aktivt eller passivt. En del kan genom sin tystlåtenhet ge stöd åt den som mobbar, det vill säga ingen protesterar eller säger emot för det som offret blir utsatt för. Man är rädd för att vara ensam om att tycka det är fel om det som föregår och för att bli utstött, därför väljer man oftast att inte säga något (Höistad, 2001, s. 61).

4.4.4 Avundsjuka

En del kan bli avundsjuka på andras framgång exempelvis genom att den andra kan få ett bättre betyg eller resultat i skolan. Men man kan också bli avundsjuk på den som har något eller gör något som man själv inte har eller kan.

Istället för att kunna glädjas för dennes skull väljer man då en angreppspunkt för att återfå sin säkerhet och sin kontroll. Mobbaren vill förminska och göra sitt offer osäker genom att sprida rykten och snacka skit om offret (Höistad, 2001, s. 63).

4.4.5 Yttre avvikelser

I Pedagogiska magasinet (2004) har Kjell Granström i sin artikel bland annat skrivit om olika orsaker till mobbning. Han skriver att det kan finnas biologiska orsaker hos offret, att barnet anses ha yttre avvikelser. Mobbaren kan bli provocerad om offret har till exempel fula kläder, rött hår eller om de är tjocka.

4.4.6 Vad kännetecknar mobbaren och den mobbade?

Höistad menar att både mobbaren och den mobbade är personer som mår dåligt av det som händer. Han menar också att de båda har en del likheter, båda är offer, enligt Höistad (2002, s.99)

Även om det ser ut som mobbaren har ett gott självförtroende stämmer det inte, mobbaren har som den mobbade oftast ett dåligt självförtroende. Höistad (2002, s.99) menar att mobbaren döljer sitt dåliga självförtroende, otrygghet och osäkerhet bakom sitt aggressiva, dominanta och självsäkra beteende. Den mobbade lider också av dåligt självförtroende, men detta för att den blir utsatt av mobbning. Höistad förklarar både grupperna som deprimerade och har eller får sociala svårigheter och de kan därför ha svårt att ha positiva kontakter med andra människor (2002, s.100).

Dan Olweus anser att den mobbade är mer känsliga, försiktiga och tystlåtna än andra barn. På grund av att de blir utsatta känner de sig dumma, misslyckade, skamsna och oattraktiva (1991, s.25).

Skillnad till den mobbad har mobbaren en positiv värdering av sig själv och har en bra självkänsla. Mobbaren har också en god inställning till våld och användning av våldsmedel (Olweus 1991, s.25).

4.4.7 Sammanfattning

Man kan dra slutsatsen att i stort sett är orsakerna till mobbning osäkerhet och rädsla hos mobbaren för att själv bli mobbad eller att någon ska upptäcka dennes svaga sidor.

En annan viktig orsak är att mobbaren har mycket aggressioner inom sig på grund av familjeförhållanden. Enligt Eriksson m.fl. hävdar många forskare att mobbaren kommer ifrån problematiska hemförhållanden, där föräldrarna ofta föredrar fysiska medel i uppfostran (2002, s.108).

Mobbning kan också bero på avundsjuka och för att mobbaren vill synas och få uppmärksamhet.

4.4.8 Hur kan mobbning förebyggas och åtgärdas?

Barn kan inte bekämpa mobbning på egen hand. För att bekämpa mobbningen behöver barnen, vuxna i hemmet, i skolan och i samhället som stöd och hjälp (Coloroso, 2003, s.222). Kan inte vi vuxna göra någonting åt mobbningssituationer eller andra situationer där barn far illa lär vi dem maktlöshet. Vi kan använda vår roll som vuxna för att ge barnen goda förutsättningar att utveckla i enlighet med sin egen förmåga (Fors, 1994, s.130).

Olweus talar om fyra nyckelprinciper för att motverka mobbning. Dessa grundar sig på hur man skapar en trygg skolmiljö. Han menar att de vuxna ska ha engagemang, värme och positivt intresse för barnen. Han menar vidare att skolpersonalen ska ha tydliga gränser när det gäller oacceptabelt beteende. Enligt Olweus ska skolpersonalen rikta in sig på att fostra eleverna vid överträdelser istället för att bestraffa dem. Han talar slutligen om att de vuxna på skolan uppträda auktoritativt gentemot eleverna (Olweus, 1999, s.47).

Olweus (1991) talar om att man kan arbeta mot mobbning på olika nivåer som på skol-, klass och individnivå. Här nedan följer en beskrivning av dessa:

”Åtgärder på skolnivå

- Undersökning med frågeformulär
- Studiedag om mobbning
- Bättre rastvaktsystem och ökat ingripande
- Attraktivare utemiljö
- Uppträdande av kontakttelefon
- Allmänt föräldramöte
- Miljöutvecklingsgrupper för lärare
- Studiecirklar i hem- och skola- föreningar

Åtgärder på klassnivå

-
- Klassregler mot mobbning- klargörande, beröm och sanktioner
- Klassråd
- Rollspel, litteratur
- Inläring genom samarbete
- Gemensamma positiva aktiviteter
- Klassföräldramöte och enskilda samtal

Åtgärder på individnivå

- Allvarliga samtal med mobbare och mobboffer
- Samtal med föräldrarna till inblandade elever, eventuellt tillsammans med eleverna
- Användning av fantasi (lärare och föräldrar) för att hjälpa mobbade resp. mobbande elever
- Hjälpt från ”neutrala” elever i klassen
- Hjälpt och stöd till föräldrar
- Samtalsgrupper för föräldrar till mobbade resp. mobbande barn
- Byte av klass eller skola”.

Olweus menar, för att de drabbade barnen ska känna sig trygga och stötta är det viktigt att skolan har positiva mål uppsättningar. För den mobbades del är det också bra med sådana mål. Det ger den mobbade tillfällen då den kan dämpa sina negativa och fientliga beteenden samtidigt som deras positiva sidor stimuleras (Olweus, 1991, s.50)

Som pedagog är det viktigt att inte ta hastiga beslut på vad och hur man ska stoppas mobbning utan att noga förbereda hur man ska gå tillväga. För att ibland kan det gå snett även om tanken är att förebygga mobbningen.

Därför menar Höistad (2001, s.110) att det är viktigt att tänka på när man försöker förebygga en pågående mobbning för att inte förvärra saken:

- ”Man ska aldrig diskutera den pågående mobbningen i klassen.
- Man ska aldrig utpeka mobbare och offer inför hela klassen.
- Man ska aldrig ställa mobbaren tillsvarts till det han/hon gjort inför hela klassen.
- Man ska inte konfrontera mobbare och offer i en pågående mobbningsituation.
- Man ska aldrig tvinga en grupp elever att umgås med den som ingen vill vara med.
- En vuxen får aldrig sanktionera mobbning genom att direkt eller indirekt visa att man ogillar den elev som är utsatt.”

4.4.9 Sammanfattning

För att barnen ska känna sig trygga bör all skolpersonal vara uppmärksam om mobbning sker i skolan. Personalen måste tydligt visa att mobbning inte är accepterat för att gå vidare med förebyggande arbete.

Olweus menar att ”Skolpersonalens, särskilt lärarnas inställning, rutiner och beteende är av avgörande betydelse när det gäller att minska och förebygga mobbning, att styra och kanalisera sådant beteende in i socialt acceptabla banor” (Olweus, 1991, s.35).

Han skriver också: ”Att underlåta och inte aktivt bekämpa mobbning är ett tyst godkännande” (s.36)!

Aarland (1988, s. 30) talar om att ”Varje enskild lärare har ansvar för att känna till, vad som sker under skoltid och plikt att angripa in om det behövs.”

5. Skolans Styrdokument

Vi har undersökt vad som står i styrdokumenterna om vilka regler och lagar som finns inom skolväsendet, när det gäller mobbning. Det är viktigt för oss blivande lärare att veta detta för att vi ska agera och motverka mobbning.

Vi presenterar utdrag från Läroplanen (Lpo 94), Skollagen och FN's barnkonvention.

5.1 Läroplanen

Läroplanen är ett viktigt dokument som vi pedagoger ska följa och tillämpa i vår verksamhet. I läroplanen finner vi de mål och riktlinjer som ska följas.

I kapitel 2 i Lpo94 står det följande:

” 2.1 NORMER OCH VÄRDEN

Skolan skall aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling.

Mål att sträva mot:

Skolan skall sträva efter att varje elev

- Utvecklar sin förmåga att göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper och personliga erfarenheter,
- Respekterar andra människors egenvärde,
- Tar avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att bistå andra människor
- Kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen och
- visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan skall

- Medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen,
- I sin verksamhet bidra till att skolan präglas av solidaritet mellan människor,
- Aktivt motverka trakasserier och förtryck av individer eller grupper och
- visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt förhållningssätt.

Läraren skall

- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem,
- uppmärksamma och i samråd med övriga skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling,
- tillsammans med elever utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen och
- samarbeta med hemmen i elevernas fostran och därvid klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete.

5.2 Skollagen

I skollagen poängteras vikten av att skolan ska verka utifrån de demokratiska grundlägganden värden i vårt samhälle. Alla människor ska ha rätt till egenvärde och respekt oavsett bakgrund (Skollagen).

”Verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall den som verkar inom skolan

1. främja jämställdhet mellan könen samt
2. aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden.(Skollagen, Lag 1999:886. kapitel 1 § 2)”.

5.3 FN's Barnkonvention

Konventionen är ingen lag utan det är en universell definition av vilka rättigheter det enskilda barnet i världen bör ha, oavsett kultur, religion eller andra särdrag (Konventionen om barnets rättigheter, 2003, s.8).

I ett utdrag från en av Sveriges största organisationer mot mobbning, Friends har punktvis poängterats vikten av barnens rätt:

- Alla barn har lika rättigheter och är lika mycket värda.
- Alla barn har rätt att säga vad de tycker. Barn har rätt att vänta sig att vuxna lyssnar och tar de på allvar.
- Alla barn har rätt att tänka vad de vill.
- De som bestämmer om sådant som gäller barn ska först och främst tänka på vad som är bäst för barnet.
- Alla barn har rätt att inte bli slagna, och ingen får vara elak mot ett barn.
- Alla flyktingbarn har rätt att få hjälp och skydd. De har rätt att tala sitt eget språk, vara som de är, och tro på sin Gud.
- Funktionshindrade barn har rätt att få vara med som alla andra.
- Alla barn har rätt att gå i skolan gratis och lära sig saker, t.ex. olika språk och hur det är i andra länder (Friends, 2006).

5.4 Sammanfattning

Anledningen till att vi har valt just dessa tre dokument är för att vi tycker de är mest relevant för vår undersökning om mobbning i skolan. Det finns andra dokument som vi har valt att inte skriva om en av dessa är exempelvis arbetsmiljölagen. Vi har valt bort det för att det inte är lika relevant för vår undersökning.

I skolans styrdokument kan man tydligt läsa att mobbning och annat kränkande behandling skall motverkas av skolpersonalen. Även enligt FN's barnkonvention ska detta inte accepteras oavsett var i världen man befinner sig i, det gäller inte endast svenska skolan.

Efter att ha läst om styrdokumentet och andra organisationers krav, kan man dra slutsatsen att alla barn ska känna sig trygga och respekterade. Oavsett utseende, härkomst, sexuell läggning med mera.

6. Metod

Under hela vår utbildning på lärarprogrammet har vi tagit del av den ”Verksamhetsförlagda utbildningen” (VFU) på våra praktikskolor. Vi har inte vid någon period av VFU fått tillfälle att arbeta med mobbnings fråga i våra skolor, trots att mobbning är ett stort problem i dag i skolorna.

Därför blev denna undersökning ett tillfälle för oss att utveckla våra kunskaper om mobbning.

Här redovisar vi hur vi har gått tillväga i vårt eget arbete med insamling av och vi redogör varför vi har valt de metoder vi använt oss av.

I början av vår arbetsprocess visste vi inte riktigt hur vi skulle avgränsa vårt arbete om mobbning. Men efter att vi ifrågasatte våra egna kunskaper om mobbning, visste vi att vi ville veta mer om bland annat själva definitionen om mobbning, vad som orsakar det och hur man jobbar mot mobbning i skolan.

För att vi ska kunna förstå eller hitta ett mönster eller om vi vill försöka förstå människors sätt är det lämpligt med kvalitativa studier, anser Jan Trost (1997).

För att söka svar på våra frågor valde vi att göra en kvalitativ undersökning, bestående av intervjuer i kombination med litteraturstudier (Stukát, 2005).

6.1 Datainsamling

Vi har använt oss av intervjuer med skolpersonal. Vi ville ta reda på hur skolan arbetar mot mobbning och hur personalen definierar mobbning. En annan viktig fråga var vad personalen hade för erfarenheter av mobbning i skolan och vad mobbning orsakas av.

Efter att vi klargjorde våra frågeställningar letade vi upp relevant litteratur och forskning inom mobbning. Forskningslitteraturen och tidigare examensarbeten som vi tog del av fick oss att inse hur lite vi egentligen vet om mobbning. Och som blivande pedagoger inom skolan blev det ännu viktigare för oss att bygga upp vår kunskap om mobbning.

6.2 Urval och begränsningar

Vi valde att genomföra vår undersökning på en grundskola i ett invandrartät område i Göteborg. Vi valde en grundskola för att vi är själva inriktade på tidigare åldrar och vill jobba på en grundskola.

Anledningen till valet av förlagd skola var för att en av oss författare har haft sin ”Verksamhetsförlagda utbildning” där och känner därför till skolan och personalen.

Vi antog att det skulle vara lättare för skolpersonalen att prata öppet om mobbning, om de intervjuades av någon som de känner. Men också för att vi visste att skolan jobbade aktivt emot mobbning.

Sammanlagt intervjuade vi sju personer med olika positioner på skolan. Vi intervjuade en skolsköterska, skolpsykolog och skolans Antimobbningsteam. Det var fem lärare från teamet som medverkade vår intervju.

I början var vår tanke att intervju och observera elever i skolan utifrån våra frågeställningar. Men efter att vi litteraturen förstod vi att det skulle vara svårt att observera mobbning. Det är inte säkert att mobbning sker öppet.

En annan anledning var att vi inte hade tillräckligt med tid för att genomföra observation. Att se eller upptäcka mobbning under bara några observationer var inte sannolikt.

Vi valde också bort att intervjua elever, efter att vi diskuterat med vår handledare om vilka som kunde vara lämpligast att svara på våra undersökningsfrågor. Gemensamt tog vi beslutet att intervjua skolpersonalen istället för att kunna få mera utvecklade svar på våra frågor.

Att hitta relevant litteratur och tidigare forskning var inte svårt, det fanns ett stort utbud av litteratur och tidigare forskning som behandlar mobbningsproblematiken.

6.3 Etik

Vi bygger detta avsnitt på Vetenskapsrådets forskningsetiska principer och Christer Stensmos bok (2002).

Utbildningsvetenskaplig forskning skall följa Vetenskapsrådets etiska principer. Dessa utgörs av fyra krav på varje undersökning: information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande. Det är viktigt att de som deltog i våra intervjuer kände sig trygga och inte utsatta av våra frågor. Därför utgick vi ifrån de fyra koderna inom den Vetenskapsrådet.

Information: Det är viktigt med att vi talar om för de deltagande att det är frivilligt och att de har rätt till att avbryta sin medverkan.

Vi frågade alla våra deltagare om de kan tänka sig att delta i vår intervju och att deltagandet är upptill deras egen vilja.

Samtycke: Det är upp till den deltagande att bestämma hur länge och på vilka villkor de vill delta. De kan avbryta medverkan när de vill utan att känna sig påtvingad.

I våra intervjuer var det deltagarna som bestämde hur länge och var de ville bli intervjuade. När den tid som de gav oss var ute fick vi avsluta vår intervju.

Konfidentialitet: Den intervjuades personuppgifter ska vara anonyma, det ska inte vara möjligt för utomstående att komma åt uppgifterna.

Innan vi började med intervjuerna talade vi om för alla deltagarna att de anonyma, inga personliga uppgifter om de skulle lämnas ut och inte heller om vilken skola vi har varit på.

Vi talade även om för de att vi kommer att använda oss av ljudinspelning under intervjuerna och vi frågade inför varje intervju tillfälle om vi fick lov att göra det.

Nyttjande: All uppgift som samlats in för forskningsändamål, får inte användas till något annat än i syfte för forskningen (Stensmo, 2002)

Vi gjorde klart för alla att de material som vi får ifrån intervjuerna skall utnyttjas endast för vårt examensarbete.

6.4 Genomförande

När vi började vår undersökning visste vi vad vi ville ta reda på mer angående mobbning. Efter att ha tagit del av olika litteratur och tidigare forskning väcktes flera frågor hos oss som vi ville besvara. För att få svar på våra frågor utvecklade vi ytterligare våra frågeställningar.

Det första vi gjorde var att bestämma vilken skola vi skulle ha som referensskola (med referensskola menar vi undersökningsskola). Vi valde att göra våra intervjuer i en skola där en av oss författare har haft sin VFU plats.

En av oss författare tog kontakt med en av skolans lärare och talade om vår uppgift och frågade om de ville ställa upp på vår undersökning. Redan då visste vi vilka som vi ville intervjua och ringde vidare till skolsköterskan, skolpsykologen, specialpedagogen och en representant från Antimobbningsteamet. Vi ville även ha en intervju med en kurator men skolan får inte någon kurator förrän efter årsskiftet.

Vi fick en mycket positiv bemötande ifrån alla som vi kontaktade och alla ställde upp till intervjuerna. När vi ringde till specialpedagogen för en intervju sa hon att hon tillhörde AMT, och kan ställa upp på intervju när vi ska träffa teamet. Men så blev inte fallet när vi träffade AMT, specialpedagogen var inte med på intervjun.

Skolsköterskan och psykologen träffade vi på samma dag men vid olika tider. Båda gav oss halv timma var för intervjuerna för att de inte hade tid.

Intervjun med skolsköterskan ägde rum i hennes väntrum. Hennes rum var upptagen för att hon hade ett besök av en elev.

Vi började med att presentera oss själva och vårt arbetes innehåll och syfte. Innan vi började med intervjun frågade vi om vi fick hennes tillstånd till att använda ljudinspelare. Därefter ställde vi våra frågor och följdfrågor och hon besvarade alla.

Efter intervjun med skolsköterskan, träffade vi psykologen och vi fick sitta i hennes rum under intervjun. Även här presenterade vi oss själva och vårt arbetes innehåll och syfte. Efter att vi fick hennes tillåtelse för att använda ljudinspelning började vi att ställa våra intervjufrågor. När vi hade fått svar på våra frågor och följdfrågor avslutade vi intervjun med att fråga henne om det var något som ville säga eller fråga oss.

En vecka efter vår träff med skolsköterskan och psykologen intervjuade vi Antimobbningsteamet. Det var fem lärare ifrån AMT som var med på intervjun, resten kunde inte medverka.

Vi talade om vilka vi var och att vi nu skriver vårt examensarbete på lärarprogrammet. Vi berättade även om vårt arbetes innehåll och syfte. Vi fick använda ljudinspelare under intervjun när vi försäkrade de att all personliga uppgifter skulle vara anonyma. Innan vi började med att ställa våra intervjufrågor, presenterade medverkarna sig själva och talade om vilka åldersinriktningar de jobbade med.

Därefter började vi ställa våra intervjufrågor. Vid slutet av intervjun ställde vi några följdfrågor och en av våra frågor gav medverkarna en eftertanke. Och det handlade om hur mycket tid de la på ett enda fall. Teamet sa bland annat det var något som de själva inte hade funderat på, förrän vi ställde de den frågan.

6.5 Bearbetning av material

Vi valde att använda bandspelare under våra intervjuer. Anledningen till att vi valde bandspelare som metod var för att vi tyckte det skulle underlätta för oss. Vi skulle kunna koncentrera oss på själva intervjuerna. Hade vi valt att anteckna istället, tror vi att de medverkade skulle bli distraherade av vårt skrivande. Och det skulle vara svårt för oss att både anteckna och vara lyhörda på dem som talade. Därför tyckte vi att spela in samtalen passade oss bäst.

Själva bearbetningen gjorde vi genom att lyssna på de olika intervjuerna och därefter antecknade vi svaren utefter de frågor som vi redovisar på vårt arbete.

7. Intervjuundersökning med skolpersonal

Här nedan kommer vi att redovisa våra intervjuer med skolpersonalen där de berättar om deras definition av mobbning och om skolans handlingsplan.

Vi avslutar kapitlet med en resultatsammanfattning.

7.1 Definition av mobbning

Intervjudeltagarna hade ungefär samma definition på mobbning. De menade att det är oftast en enskild person som utsätts för negativa handlingar av en eller flera andra. De säger också att de företrädesvis utgår från Dan Olweus definition av mobbning:

”Det är mobbning när en eller flera individer, upprepade gånger och övertid blir utsatta för negativa handlingar från en eller flera individer.” (Olweus, 1991, s.4).

Olweus definition framträder även i skolans handlingsplan som den gemensamma definitionen. Definitionen citeras i handlingsplanen som lärarna hänvisar till.

Men förutom en gemensam definition hade de utifrån sina varierande erfarenheter egna synpunkter på mobbning. Dessa redovisar vi närmare här nedan.

7.1.1 Skolsköterskan

Skolsköterskan har arbetat inom skolan i 15-20 år, och hon har arbetat 3 år på vår referensskola. Hon menar att hon har träffat på mobbning under hela sin yrkeserfarenhet. Det händer att barn som bli utsatta själva tar kontakt med henne men också att personalen upptäcker problem när de har hälsosamtal med barnen. Hon upplevde att mobbning förekommer mer på mellanstadiet än lågstadiet, detta kan bero på att barn blir mer medvetna om problemet, enligt sköterskan. Sköterskan talade om olika symptom som träder fram vid dessa samtal, hon gav exempel att barn som bli utsatta av mobbning kan visa symptom som huvudvärk.

När vi frågade henne om orsakerna till mobbning menade hon att det kan bero på olika faktorer, att den starke utsätter den svaga för mobbning. Det kan också vara en del barn som upplever att de är mobbade, men att deras fall inte tillräckligt motsvaras i mobbningsdefinition. Och det är Dan Olweus definition skolan följer. De barn som känner att de är mobbade behöver försvara sig helt enkelt.

Hon menade att språksvårigheter kan ha påverkan på mobbning men det behöver nödvändigtvis inte vara en orsak:

”Språksvårigheter och kulturella skillnader kan försvåra, men det finns lika mycket mobbning inom svenska områden.”

Hon beskrev åtgärdsmetoden som (åtgärdsmetoden heter Farstametoden, det kommer vi att skriva mer om under rubriken Handlingsplan) mycket effektiv och positiv och hon tyckte att antimobbningsteamet i skolan fungerar mycket bra. Hon berättade också att samarbetet mellan henne och antimobbningsteamet var bra. Hon finns till som resurs när antimobbningsteamet behöver hennes stöd, hon brukar då ha samtal med inblandade elever.

Hon tyckte att det bästa sättet att förebygga mobbning var att skapa ett bra klimat mellan eleverna och ha olika gruppaktiviteter. För att skapa detta har skolan en socionomtjänst som skall medföra bland annat ökat samarbete på rasterna.

Slutligen sa hon att i denna skola bör man ha fler gruppaktiviteter för att förebygga mobbning och att man bör jobba både med gruppen och enbart med den enskilda.

Som avslutning på vår intervju tackade vi henne för hennes medverkan och om hon hade något att tillägga och hon sa:

”Det är tragiskt att det är en fråga som vi ska arbeta så mycket med men det behövs ju. Jag skulle önska att vi kunde jobba mycket mer med grupper än vad vi gör. Får vi här på skolan socionomtjänsten från och med vårterminen har vi förhoppningar om att vi ska kunna jobba mycket mer med grupper bland barnen. Och klimatet i skolgården mellan barnen, just för att hantera det förebyggandet”.

7.1.2 Skolpsykologen

Hon har jobbat i denna skola två år och hon har tjänst i denna skola en gång i veckan.

Psykologen brukar oftast arbeta med barn som har olika svårigheter:

”De barn som kommer till mig kan ha olika svårigheter, exempelvis läs och skrivsvårigheter och att de blir mobbade på grund av detta. Om man har en svårighet i ett hårt klimat och visar en svaghet blir man lättare mobbad”.

Rädsla och maktlöshet är några orsaker till mobbning. De barn som mobbar är oftast rädda för att själva bli utsatta, och att de utsätter andra om de själva har blivit utsatta någon gång, enligt psykologen.

Hon menar att mobbning är en komplex fråga och den kan ha olika orsaker men ett övergripande orsaker kan vara rädsla och maktlöshet.

”Mobbning är ett symptom att något är fel och symptomet kan ha olika orsaker. Det kan vara hemmet, skolan eller att det är vuxna som är i konflikt med varandra och detta påverkar barnens sätt mot varandra.

Det behöver inte bero på enbart brist på uppmärksamhet, olika barn har olika behov av uppmärksamhet. En del kan tycka att de inte får någon andra kan uppleva att de får mycket men i själva verket får de lika mycket.”

Hon berättade att hon har ansvar att meddela rektorn i skolan om hon upptäcker mobbning. Men om hon får veta att eleven far illa i hemmet har hon anmälningsplikt till Socialtjänsten.

Hon avslutade med att säga:

”Det är ett hårt klimat i detta område, ur en samhällsmässig syn kan man säga att ju fattigare område desto dåligare mår människor och då skapas problem.”

7.1.3 Mobbningsteamet

Antimobbningsteamet består av åtta personer med olika åldersinriktningar och vi intervjuade fem.

Teamet i skolan skapades 1997 av en grupp lärare som engagerade sig i frågan om mobbning efter att det förekom mycket våld och gängbildningar i skolan.

Som handlingsplan har de ett speciellt åtgärdsprogram som de använder, den heter Farstametoden. Metoden består av olika moment som man ska följas, metoden innehåller främst olika samtals processer med mobbaren. Ett sådant samtal kan ta allt mellan 10-45 minuter och ett fall innehåller planering, utredningssamtal, behandlingssamtal och ett uppföljningssamtal en vecka senare(se bilaga 2)

Metoden presenteras på skolans hemsida, berättar de. Till jul ska de komma ut med en broschyr till föräldrarna på flera olika språk där de beskriver vad mobbning är och vad man ska göra för att komma åt det.

Metoden de använder sig utav består främst av att ha samtal med mobbaren, man säger till mobbaren att det är oacceptabelt med mobbning. Man lyssnar inte till mobbaren utan man pratar till denne istället:

”Många upplever dessa samtal som väldigt hårda, men vi måste alltid ha offret i åtanke. Det är offret som är den drabbade och det är denne man ska hjälpa”.

Eftersom de arbetar med mobbningsproblem har de alla erfarenheter av mobbning:

”Mobbning finns alltid, säger man något annat förnekar man problemet. Man möter mobbning hela tiden”.

Deras syn på mobbning grundar sig på Olweus definition men de har också andra aspekter på problemet.

Teamet menar att mobbning innebär en hierarkisk ordning, vissa tar över makten och trycker ner andra. En del mobbare kan vara mycket osäkra och har dåligt självkänsla för att de själva tidigare har blivit mobbade. Men andra är mycket säkra på sig själva, därför är det svårt att säga vilka personlighetstyper som oftast utför mobbning..

Teamet tyckte att det förekom lika mycket mobbning bland flickor som pojkar, skillnaden var att pojkarna var grövre i sitt sätt att mobba. Pojkarna bråkar och slås mer, medan flickorna använder sig av verbal mobbning, sms. och så vidare.

Elevernas ålder hade ingen betydelse, utan mobbning förekom i alla åldrar, sa teamet. De trodde inte heller att elevens härkomst eller språkbrist hade någon orsak till mobbning men att det kanske hade sin påverkan, menade teamet.

De tror inte att mobbaren mobbar någon för deras yttre utseende:

”Mobbaren mobbar inte någon exempelvis för deras röda hår eller för att någon är arab, utan det rör något annat, även om det är det som man utsätter en för. Det är inte glasklart vad det kan orsaka, det finns ingen mall för det”.

Enligt teamet underlättas mobbning av att vuxna inte känner till att det sker. Därför är det viktigt för dem att ta tag i problemet så fort som möjligt.

För att förebygga mobbning har skolan samtal, kamratstödarna och många vuxna ute på rasterna för att säga, - ”vi ser, vi vet om det”.

”Eleverna vågar mer när de vet att vuxna säger: - STOPP till mobbning. Eleverna känner sig tryggare med att tala om det som sker. Men för de elever som inte vågar tala om det kan de lämna anonyma lappar till skolsköterskans brevlåda och tala om vem/vilka som utsätter”.

Ett annat sätt att förebygga mobbning var att skolan har Trivselenkäter som eleverna får fylla i två gånger om året. Där kan de ta reda på mycket om elevernas situation och därefter kan de ha ett utredningssamtal utefter de namn som dyker upp.

För att förebygga mobbning har man i klasserna kompisamtal och klassråd. Detta har klassläraren ansvar för, att arbeta med förebyggande i klassrummen efter behov.

Eftersom teamets uppgift är tidskrävande brukar kollegan ta över klassen under tiden som den andra utför sin arbetsuppgift inom Antimobbningsteamet.

”Antimobbningsteamet består av representanter av varje arbetslag och vi jobbar i två lärarsystem. En kollega får alltid ta över om man behöver komma ifrån. Men det är lite praktiskt svårt att gå ifrån klassen alla gånger”.

Slutligen var alla mycket nöjda med de resultat som Antimobbningsteamet utmynnade i, de menade att nästan alla slutar med mobbning när teamet träder in.

De fall då elever inte svarar på åtgärden brukar vara när eleven kan ha störningar eller tidigare diagnoser.

7.2 Handlingsplan mot mobbning

Vår referensskola använder sig av en handlingsplan mot mobbning som bygger på Farstametoden. I den kan man läsa om hur metoden fungerar och hur skolpersonalen jobbar mot mobbning.

Handlingsplanen talar om att alla i skolan har ansvar att arbeta mot mobbning och mot annat kränkande behandling, men mobbning är enbart antimobbningsteamets uppgift att behandla (se bilaga 1).

Specialpedagoger, skolpsykolog och socialsekreterare skall finnas till hands för lärarna när de behöver råd och handledning om att främja ett gott socialt klimat i klassen/gruppen.

Skolan har ett antimobbningsteam med representanter från varje arbetslag. De har i uppgift att aktivt arbeta mot mobbning med aktuella metoder, och i detta fall är det Farstametoden som gäller.

”Om någon form av kränkande behandling mellan elever förekommer, utreder och stoppar den pedagogiska personalen detta, eventuellt med hjälp av kollegor i arbetsenheten. Om mobbning, enligt skolan definition, upptäcks eller misstänks förekomma kontaktar dessa AMT. AMT övertar nu ansvaret för att mobbningen skall upphöra”(se Handlingsplan, s.2, bilaga 1).

Antimobbningsteamet följer Farstametoden i sitt arbete mot mobbning. Metoden har utvecklats av pedagogen Karl Ljungström på 1980-talet. Hans metod grundar sig på forskaren Anatol Pikas modell för behandling av mobbningsfall (Ljungström, 1994, s.3-4).

Syftet med Ljungströms behandlingsmetod är att den akuta mobbningen genast ska stoppas.

”Farstametoden. Behandlingsgången kortfattat i tidsföljd:

- Skolan får besked om misstänkt mobbning.
- Någon från behandlingsteamet (bt) kontaktas.
- Bt tar kontakt med uppgiftslämnaren och mobbningsoffret och kollar upp- är det mobbning? Om ni kommer fram till att det är mobbning så går ni vidare.
- Bt samlar försiktigt information om mobbningen.
- När kan behandlingssamtalen ske? Under vilken lektion? Undervisande lärare informeras i förväg (påminn om tystnadskravet) om att man kommer och hämtar elever/mobbare.
- Behandlingssamtal med mobbarna.
- Eventuellt ett ytterligare behandlingssamtal. (Tiden från första besked om misstänkt mobbning till att inleda behandlingssamtal bör om möjligt vara max 3-4 dagar).
- ”Kontroll” av mobbarna och klassen. Kontakt med det före detta mobbningsoffret.
- Uppföljningssamtal med mobbarna efter 1-2 veckor (Ljungström, 1994, s.17).”

Skolans antimobbningsteam har sammanfattat sin behandlingsgång av Farstametoden i sin handlingsplan. I den kan man också läsa hur samtalsprocessen med eleven ska gå till enligt metoden (bilaga2).

AMT börjar med att ha ett utredningssamtal med den mobbade, för att få reda på om det verkligen är ett mobbningsfall. Om det visar sig vara mobbning, tar AMT kontakt med mobbaren/mobbarna för ett samtal. Efter samtalet med mobbaren observerar teamet klassen och mobbaren under en viss tid.

Efter cirka fyra veckor har de ett uppföljningssamtal med mobboffret för att verifiera om mobbning har upphört.

Det är teamets ansvar att informera föräldrarna efter första uppföljningssamtalet. Om teamets metoder inte ger resultat tar rektorn och klassläraren som tar över ansvaret för att vidare kontakta elevvårdspersonalen för fortsatta åtgärder (Se Handlingsplan, bilaga1).

7.3 Resultatsammanfattning

Vi har intervjuat sammanlagt sju personer som har olika uppgifter på skolan. Vi har intervjuat skolsköterskan, psykologen och medlemmar av antimobbningsteamet. Inom antimobbningsteamet medverkar sex pedagoger, en specialpedagog och en fritidspedagog. Specialpedagogen och fritidspedagogen kunde dock inte medverka vid vår intervju.

Vi anpassade våra intervjufrågor efter personer vi har intervjuat. Grundfrågorna om, vad är orsakerna till mobbning, vad de har för erfarenheter av och hur de definierar mobbning var desamma för alla deltagande. Men vi fick omstrukturera frågorna genom att ta bort och lägga till andra frågor som hade särskild beröring med deltagarna.

Vi har exempelvis inte frågat skolsköterskan och psykologen om när antimobbningsteamet bildades (se bilaga3).

Medverkarna i våra intervjuer hade en grund definition om vad mobbning är för något och detta var Dan Olweus definition om mobbning:

”Det är mobbning när en eller flera individer, upprepade gånger och övertid blir utsatta för negativa handlingar från en eller flera individer.”(Olweus, 1991, s.4).

Men man hade andra uppfattningar också, de tyckte att mobbning kan bero på rädsla hos mobbaren för att själv bli mobbad eller att starka ger sig på den svaga. Personalen sa att mobbning egentligen kan ha olika faktorer, att det inte är säkert vad det kan bero på. Men en sak var säkert och det var att mobbning pågår för att de vuxna inte ser det. Därför har man i skolan ett antimobbningsteam som aktivt ska förhindra och förebygga mobbning. De trodde inte elevernas härkomst orsakar mobbning, men att det kan ha sin påverkan. De trodde heller inte att pojkar/flickor mobbar mer än det motsatta könet men de ansåg att de mobbade på olika sätt. Teamet sa att pojkarna var grövre i sitt sätt att mobba medan flickorna föredrar att mobba verbalt.

När vi frågade personalen om i vilka åldrar det förekom mest mobbning, hade de delade meningar. Skolsköterskan menade att det är mer mobbning bland mellanstadiet än i lågstadiet, men teamet tyckte inte att det var någon skillnad, det fanns lika mycket mobbning hos äldre elever som det är hos yngre elever.

Om läraren och eleverna tycker att det finns behov av att arbeta förebyggande mot mobbning i klassen, har man kommissamtal och klassråd. Skolan använder sig även av rastvaktssystem, Trivselenkäter och kamratstödjare i sitt förebyggande arbete.

Skolan har ett antimobbningsteam för att förebygga/åtgärda mobbning. Teamet har funnits sedan 1997 då en grupp engagerade lärare kände stort behov av att arbeta aktivt mot mobbning.

All mobbning som upptäcks går via antimobbningsteamet, men de får även stöd av skolsköterskan när de behöver det. Antimobbningsteamet och skolsköterskan har ett bra samarbete när det gäller den frågan. För att få ett bra samarbete med föräldrarna ska skolan komma ut med en broschyr till julen 2006 som är på flera språk. Broschyren ska beskriva vad mobbning är och hur man i skolan förebygger/åtgärdar mobbning.

Teamet tar genast tag i problemet genom att ha utredningssamtal med mobbaren. Som handlingsplan använder sig teamet av Farstametoden, den metoden går ut på att ha flera samtal med mobbaren och den mobbade och att göra klart för utsättaren att vuxna vet om vad som försiggår. Skolpersonalen ansåg att det var viktigt att tala om för eleven att de vet vad som händer, de menar att mobbning fortsätter för att vuxna oftast inte vet något.

Eftersom skolan arbetar aktivt mot mobbning, är det många elever som vågar söka hjälp av vuxna i skolan när de blir utsatta.

Farstametoden har utvecklats av pedagogen Karl Ljungström på 1980-talet. Metodens syfte är i stor sett att stoppa mobbning genast, att man tar tag i problemet omedelbart.

Enligt metoden har man först ett utredningssamtal med den mobbade för att ta reda på om det verkligen stämmer att det är ett mobbningsfall, därefter skall man fortsätta med behandlingen. Om det visar sig vara mobbning tar man kontakt med mobbaren/mobbarna för ett samtal. Teamet berättade för oss att när de har samtal med mobbaren/mobbarna ska man vara mycket bestämd om att det ska slutas med mobbning.

De talade också om att en del kan tycka att samtalen är lite för hårda, men att det ska det vara för att stoppa mobbning, menade teamet.

Slutligen i hela behandlingsprocessen har man åter ett samtal med den mobbade om situationen har förbättrats. Personalen var mycket nöjd med Farstametoden och tyckte att det fungerade i de flesta fall. Men de fall då metoden inte gav resultat tar rektorn och klassläraren ansvaret att kontakta elevvårdspersonalen för fortsatta åtgärder.

8. Diskussion

Mobbnings fråga kommer att vara aktuellt för alla som verkar i skolan men även för resten av samhället. Som blivande pedagoger känner vi ett större behov av kunskap om mobbning i vår utbildning, eftersom vi har ansvar och vi ska arbeta med dessa frågor på skolorna. All skolpersonal skall vara uppmärksam om det förekommer mobbning bland de elever som man arbetar med. Detta för att skolan har skyldighet att förebygga mobbning både på skolnivå och på individnivå.

Enligt skollagen ska alla som verkar inom skolan motverka:

”aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden (Lag, 1999: 886, kapitel 1 § 2)”.

Vårt syfte med detta arbete var att undersöka hur mobbning identifieras, vad orsakerna är till mobbning, olika typer av mobbning och hur man i skolorna kan förebygga/åtgärda detta. Trots att mobbning i skolan är ett aktuellt ämne och att det har tagits upp i vår utbildning, tycker vi inte att man har tagit upp frågor som varför mobbning sker. Vi har inte heller fått tillräckligt med kunskaper om hur man kan förebygga/åtgärda mobbning i skolan. Därför har detta examensarbete varit ett tillfälle för oss att komplettera de frågor som vi har saknat under vår utbildning om ämnet.

För att få svar på våra frågor har vi använt oss utav relevant litteratur och intervjuer med skolpersonal. Anledning till att vi valde intervjuer var för att vi ville bland annat få reda på vad skolpersonalen har för erfarenheter om mobbning, hur de tänker och känner om problematiken (Trost, 1997, s.24).

För att underlätta för läsarna att följa vår fortsatta diskussion kommer vi att dela upp det i rubriker. Under rubrikerna kommer vi att sammanfatta och diskutera de resultat som vi fick av vår intervjuundersökning.

8.1 Definition av mobbning

De personer vi intervjuat hade en grunddefinition av vad mobbning är, men de hade även sina egna synpunkter av mobbning. Deras grunddefinition stämmer med forskaren Dan Olweus definition, för att det ska definieras som mobbning ska det ske under en längre tid, och utföras av samma person eller personer.

Flera författare till litteratur vi läst utgår ifrån samma definition och därför har vi också valt att göra det. Även de författare som har en annan syn på mobbningsdefinitionen skriver i sina litteraturer om Dan Olweus definition som den mest officiella och internationella (Marie Bliding (2002, s.207).

Dan Olweus definition återfinns också i vår referensskolas handlingsplan mot mobbning, enligt denna definition är när en person upprepade gånger och under en viss tid, blir utsatt för negativa handlingar från eller flera personer (Olweus 1991, s. 4).

Efter våra intervjuer fick vi uppfattningen att skolpersonalen har en klar och tydlig grunddefinition av mobbning. Vi säger grunddefinition för att de inte utesluter andra definitioner.

Vi tycker att skolan har en bra definition av mobbning som de kan följa för att identifiera mobbning i skolan. Men vi tycker också att det är viktigt att inte utesluta andra forskares definitioner. Detta tycker vi för att vi tror mobbning kan ha olika utseenden beroende på individ. Därför är det viktigt som pedagoger att inte bli alltför blind av en definition, utan man bör se andra risker också.

8.2 Vilka typer av mobbning kan urskiljas?

Man delar oftast mobbning i tre huvudtyper och dessa är tyst, verbal och fysiskmobbning (Höistad, 2001, s.74). Men till följd av mobiler och Internet användningen mobbar alltfler via dessa. En mycket nytt och oroande sätt att mobba är att skicka dödsbud om den mobbade via nätet som snabbt sprids till andra (*Unga får fejkade dödsbud på nätet*).

När vi utförde våra intervjuer talade medverkarna mer om fysiskmobbningen. Detta för att de hade mer erfarenhet om detta. Enligt de intervjuade utövas det oftast av pojkar då de slås och bråkar mer. Höistad (2001, s78) anser också att fysiskmobbning utövas mest av pojkar och i de lägre klasserna.

Verbalmobbning och tystmobbning är inte lika lätt att upptäcka för att det försiggår oftast utan lärarens vetskap och när läraren inte är närvarande.

I ett kompendium om mobbning från en föreläsning på pedagoger med Anna Karin Schuller (2005-12-14) står det om olika varningssignaler som skolpersonalen bör uppmärksamma. Några exempel på dessa är:

- Eleven går hem på långa raster, går till syster, kommer ofta till personalrummet med bagateller.
- Försöker alltid vara nära en vuxen i fria situationer
- Svårigheter att tala högt på samlingar/lektioner.
- Svårigheter att hävda sig i kamratgruppen.
- Verkar ledsen och olycklig- håglös och passiv.
- Svårigheter att koncentrera sig.- arbetsminnet fungerar dåligt.

Det är viktigt när man arbetar inom skolan att ha kunskap om olika typer av mobbning och vara uppmärksamma på dem. Och man ska vara medveten om att mobbning inte sker endast med fysiskvåld.

8.3 Orsaken/orsakerna till mobbning

Efter att ha analyserat svaren från intervjuerna och läst litteraturer om mobbning kan vi konstatera att mobbning kan ha olika orsaker beroende på individen.

De som deltog i våra intervjuer sa att det inte finns något klart svar på det, utan det kan ligga olika faktorer bakom orsaken. Det som man talade mest om var att barnen är troligen osäkra på sig själva och vill utöva sin makt på de svaga. Skolpersonalen anser inte mobbning beror på offrets utseende utan det ligger något annan orsak bakom mobbarens beteende. Men Olweus talar om att yttre avvikelser eller personlighetsegenskaper kan orsaka mobbning (Olweus, 1991, s.19).

De litteraturerna som vi har läst talar gemensamt om att mobbaren har ett aggressivt beteende gentemot sin omgivning och det kan bero på bland annat dåliga familjeförhållanden (Höistad, 2001, s. 58).

Efter vår undersökning om orsaken/orsakerna till mobbning har vi kommit till slutsatsen att mobbning inte orsakas av en enda sak, utan det finns olika faktorer till det. Det är som skolpersonalen sa att det finns ingen klart mall till vad mobbning orsakas av. Därför tycker vi att skolan ska ta reda på vad grundorsaken till mobbning är för att sedan kunna gå vidare med en effektiv behandling.

8.4 Att förebygga och åtgärda mobbning

Vår referensskola arbetar aktivt mot mobbning, skolan har en Antimobbningsteam för att förebygga mobbning.

Referensskolan ansåg att det var viktigt med rastvakter under rasterna för att visa att det finns vuxna till hands och för att markera att mobbning inte är accepterat i skolan.

Förutom Antimobbningsteamet och rastvakternas arbete kan klasslärarna utefter behov ha olika förebyggande arbeten med eleverna i klassen så som kompissamtal och klassråd. Skolan använder också enkätundersökningar som förebyggande arbete för att få reda på om elevernas situation.

Skolans handlingsplan utgår från Farstametoden. Metoden innebär en behandling som omfattar ett flertal samtal med främst mobbaren/mobbarna. I samtalen som är starkt strukturerade, betonas att mobbning inte accepteras av skolan och den måste upphöra omedelbart (se bilaga 1).

En av våra intervjudeltagare från Antimobbningsteamet berättade att själva samtalet med mobbaren kan upplevas lite hårt men detta för att visa att mobbning ska upphöra omgående.

Skolan arbetar hårt med att motverka mobbning och att eleverna känner sig trygga på grund av vuxnas engagemang. De menade att effekten på deras förebyggande arbete var mycket positivt och att eleverna vågar själva ta kontakt med vuxna, för att eleverna är medvetna om att det finns vuxna som kan hjälpa de.

Det som vi vill påpeka är att samtalsprocessen med mobbaren upplevs hårt av oss intervjuare. För att vi tycker att man även ska lyssna på mobbaren, inte för att det finns någon ursäkt eller anledning till att mobba. Men vi tror att det kan finnas allvarliga orsaker till mobbarens beteende och att det kan vara ett sätt för denne att ropa på hjälp. Därför skall man prata med mobbaren och inte tala till henne/honom.

8.5 Slutsatser

Jag ska alltid minnas och aldrig glömma

Måndag: de tar mina pengar.

Tisdag: de ropasaker efter mig.

Onsdag: de river sönder mina kläder

Torsdag: blodet strömmar från min kropp.

Fredag: det är över.

Lördag: jag är fri.

Dikten är från en trettonårig pojkes dagbok. På söndagen hittades han död, han hade hängt sig själv (Coloroso, 2004, s. 15). I dikten kan man läsa hur han dagligen blev mobbad.

Trots att enligt skolverket skall alla skolor ha en handlingsplan mot mobbning är det tyvärr inte alla som har det.

Vår undersökning visade att vår referensskola arbetade mycket med förebygga mobbning, för de var inte mobbning inte accepterat och detta inställning skapar en trygghet i skolan. Men det är inte alla skolor som arbetar för att förebygga mobbning. En del skolor vill inte erkänna mobbning och därför gör inte tillräckligt för att motverka detta, och följderna till det kan bli tragiska. Aftonbladet kom ut år 2006 med en artikelserie om ett flertal elever som blir mobbade, men som inte får något stöd av skolan (*Bryr du dig?*).

Som vi har nämnt på vår inledning blev Måns Jenninger ett offer för mobbning, han fick inte heller något stöd från skolans sida. Det slutade med att Måns tog livet av sig. Vår undersökning visar att det är viktigt att skolorna har en handlingsplan som behandlas vid behov. Barn skall inte behöva vara rädda för att komma till skolan.

Den kunskap som vi har fått med oss genom detta arbete kommer att bidra till att vi ser på mobbning med ny ögon. Det vill säga att vi kommer se till olika faktorer som kan ligga bakom mobbning eller att mobbning behöver inte ske endast med fysiskvåld. Vi har också fått en utbred aspekt på hur mobbning kan definieras och identifiera. Vi känner att vi har fått med oss verktyg och metoder som vi kan använda oss av när vi själva som lärare hamnar i en situation där vi måste ingripa mot mobbning. Vi har också fått uppslag på hur man kan arbeta förebyggande mot mobbning i skolan.

Vi vill med vårt arbete ge lärare och skolor en tankeställare bland annat genom att visa de vilka orsaker och typer det finns inom mobbning. Och hur tragiskt det kan sluta för en elev om skolan inte tar tag i problemet i tid.

Referenser:

Bliding Marie (2002). "Vad betyder mobbning? Om mobbningsbegreppet och den praktiska vardagen" i Bo Andersson & Solveig Hägglund (red.) *Barnets rättigheter*. (kap, 4. s. 205-224). Göteborg: Centrum för värdegrundsstudier vid Göteborgs universitet.

Björk O. Gunilla (1999) *Mobbning – en fråga om makt?* Lund: Studentlitteratur.

Coloroso Barbara (2004). *Mobbningens tre ansikten*. Richters (tryckort: ScandBook Falun.

Eriksson Björn, Lindberg Odd, Flygare Erik, Daneback Kristian (2002). *Skolan – en arena för mobbning*. Stockholm: Skolverket.

Fors Zelma (1994) *Makt Maktlöshet Mobbning*. Stockholm: Liber Utbildning.

Höistad Gunnar (2001). *Mobbning och människovärde- Om Förtryck, utanförskap och vad vi kan göra*. Göteborg: Gothia.

Ljungström Karl (1994) *MOBBNING I SKOLAN, Ett kompendium om mobbning samt om mobbning behandling enligt Farstametoden*. Stockholm: Ordkällan/Pedaktiv

Olweus Dan (1999). *Mobbning bland barn och ungdomar*. Stockholm: Rädda Barnen.

Olweus Dan (1991). *Mobbning i skolan – Vad vi vet och vad vi kan göra*. Stockholm: Liber.

Pikas Anatol (1989). *Så bekämpar vi MOBBNING i skolan*. Uppsala: AMA dataservice förlag

Stensmo Christer (2002). *Vetenskapsteori och metod för lärare*. Uppsala: Kunskapsförlaget i Uppsala AB

Stukát Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Trost Jan (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Styrdokument:

Utbildningsdepartementet, (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*, Lpo 94.

Utrikesdepartement (2003). *Mänskliga rättigheter - Konventionen om barnets rättigheter*. Stockholm: Edita Norstedts.

Tidsskrifter:

Granström Kjell (2004) *Ett månghövdad vidunder*. Pedagogisk magasinet, 3, 32-37.

Sandahl Ronnie & Trägårdh Maria (2005) *Bryr du dig?*. Aftonbladet.

Kompendium:

Schuller Ann- Karin (2005) *Definition mobbning*. Enheten för specialpedagogik IPD.

Internetkällor:

Rubrik:

Vad hände?

<http://www.jenninger.se> (uttaget: 2006-11-07)

Etiska principer.

<http://www.vr.se> (uttaget: 2006-12-18)

Skollag

<http://www.skolverket.se> (uttaget: 2006-12-06)

Vad är mobbning?

<http://www.friends.se> (uttaget: 2006-11-13)

Unga får fejkade dödsbud på nätet.

<http://www.aftonbladet.se> (uttaget: 2006-12-15)

Bilaga 3

Intervjufrågor till skolsköterskan och skolpsykologen:

- Hur länge har du jobbat inom skolan?
- Under de åren som du har jobbat inom skolan, har du träffat på mobbning?
- Vad är definitionen av mobbning för dig?
- Vad tror du mobbning orsakas av?
- Vad gör ni åt bakomliggande orsakerna till mobbning?
- Har elevernas ålder någon betydelse?
- Har barnens härkomst/språksvårigheter någon påverkan till mobbning?
- Vad gör ni för att åtgärda/ förebygga mobbning?
- Har skolan någon handlingsplan mot mobbning?

Intervjufrågor till Antimobbningsteamet:

- Vilka åldrar/ämnen undervisar ni i?
- Hur länge har ni jobbat inom skolan?
- Under de åren som ni har jobbat inom skolan, har du träffat på mobbning?
- Vad är definitionen av mobbning för er?
- Vad tror ni mobbning orsakas av?
- Har elevernas ålder någon betydelse?
- Skillnader mellan pojkar och flickor, i vilken grupp förekommer mest mobbning?
- Har barnens härkomst/språksvårigheter någon påverkan till mobbning?
- Vad gör ni för att åtgärda/förebygga mobbning?
- Har skolan någon handlingsplan mot mobbning?
- Hur länge har Antimobbningsteamet funnits i denna här skola/var kommer iden ifrån?
- Är Farstametoden tillgänglig för alla?
- Vågar barnen tala om mobbning, när de vet att AMT finns?
- Har ni tillräckligt med tid/resurs med AMT?
- Är ni nöjda med resultatet, fungerar Farstametoden?